

AS OY PYYNIKINTORI 3

Rakennushistoriaselvitys 6.11.2024

Arkkitehtitoimisto Mikko Suominen Oy

Finlaysoninkatu 4 B 33210 Tampere

www.arksuominen.fi

AS OY PYYNIKINTORI 3
Rakennushistoriaselvitys

SISÄLTÖ

1. Julkaisutiedot

- Tilaaja
- Tekijä

2. Kohteen perustiedot

3. Johdanto

- Selvityksen tarkoitus ja rakenne
- Kohteen dokumentointiprosessi

4. Alueen ja rakennuksen historiaa

- Alueen historia
- Arkkitehti Yrjö Lindegrén
- Rakentamishistoria ja alkuperäiset suunnitelmat

5. Rakennuksen muutosvaiheet

- Rakennus- ja käytönaikaiset muutokset

6. Rakennuksen nykytila

- Nykytilanne piirustuksin
- Ulkopuolen ja sisätilojen valokuvat

7. Rakennuksen arvot ja merkitys

8. Selvitystyössä käytetty arkistomateriaali

9. Lähdeluettelo

Kuva 1. Pyynikintori ja Heinätori v.1952 (Teuvo Mäkinen, Vapriikin kuva-arkisto).

1. Julkaisutiedot

Tilaaja:

Asunto Oy Pyynikintori 3
yhteyshenkilö: Heini Asikainen, isännöitsijä
Pirkanmaan Ammatti-Isännöinti Oy
Sarvijaakonkatu 5b A 33540 Tampere

Tekijä:

Mikko Suominen, arkkitehti SAFA
p. 040 550 2941
mikko.suominen@arkksuominen.fi
Arkkitetoimisto Mikko Suominen Oy
Finlaysoninkatu 4 B 33210 Tampere
www.arkksuominen.fi

2. Kohteen perustiedot

Kohteen nimi:

Asunto Oy Pyynikintori 3

Kohteen osoite:

Pyynikintori 3
33230 Tampere

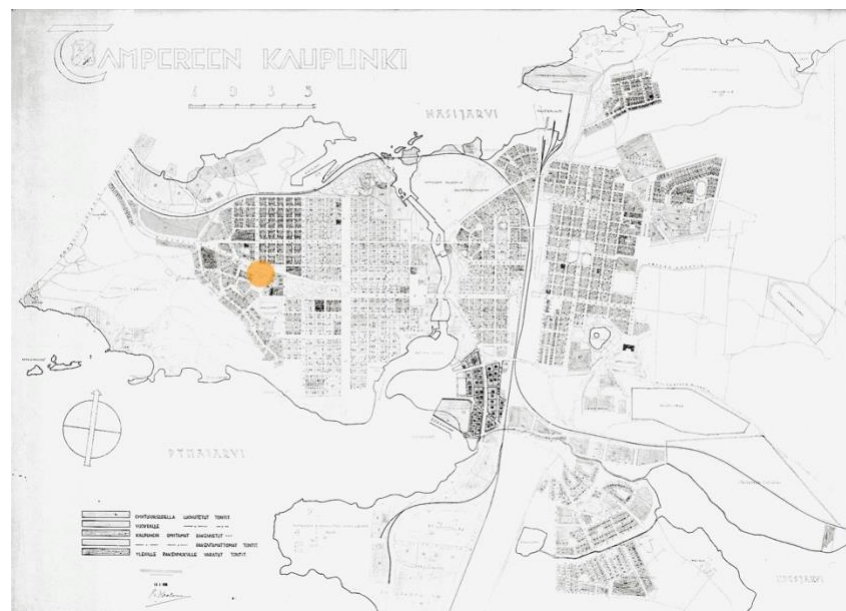
Kiinteistötiedot:

Kaupunginosa VII
Kortteli 121
Tontti 1

Kaavatilanne:

Kaavakartta pvm 13.1.1935, jossa merkitty omistusoikeudella luovutetut tontit, vuokralle luovutetut tontit, kaupungin omistamat rakennetut tontit, kaupungin omistamat rakentamattomat tontit. Asemakaava vahvistettu 10.6.1936.

Alueella on käynnissä kantakaupungin vaiheyleiskaavan laatiminen.

Kuva 2. Kaavakartta v. 1935, Pyynikintori korostettuna (Tampereen kaupunki).

Kuva 3. Osasuurennos v. 1935 kaavakartasta.

3. Johdanto

Selvityksen tarkoitus ja rakenne

Selvitys on laadittu Asunto Oy Pyynikintori 3:n toimeksiantona ja sen kohteena on yhtiön asuinrakennus Pyynikintorin ympäristössä. Selvitys tehdään liiteaineistoksi tontin asemakaavamuutosta varten. Kyseessä on suppea rakennushistoriaselvitys jonka tarkoituksena on kuvata rakennuksen nykytila ja siinä tehdyt keskeiset muutostyöt. Selvitys on tehty

Museoviraston Talon tarinat - rakennushistorian selvitysoapas -kirjan ohjeita kohteeseen soveltaen. Selvityksessä käsitellään tiivistetysti rakennuksen ja rakennuspaikan historiaa, muutosvaiheet, erityispiirteet ja nykytila. Selvitykseen on dokumentoitu vanhoja suunnitelmia siinä laajuudessa kuin aineistoa on ollut saatavilla. Lisäksi on koottu valokuvamateriaalia sisä- ja ulkopuolelta sekä kohteen olennaisimmista erityispiirteistä. Työn yhteydessä on tehty myös henkilöhaastatteluja.

Kohteen dokumentointiprosessi

Selvitystyö on tehty vuoden 2024 elo-lokakuussa tontilla, kohderakennuksessa ja arkistotutkimuksena rakennusvalvonnan arkistossa sekä yhtiön hallussa olevia arkistoaineistoja tutkimalla. Lisäksi aineistoja on selvitetty Arkkitehtuurimuseon, kaupunginarkiston ja Pirkanmaan maakuntamuseon lähteistä sekä museoiden kuva-arkistoista. Arkistotutkimusta on tehty osin digitaalisesti. Dokumentoinnissa on lisäksi käytetty kirjallisia lähteitä, jotka on yksilöity lähdeluettelossa.

4. Alueen ja rakennuksen historia

Alueen historia

Rakennus sijaitsee Pyynikintorin länsilaidalla Heinätorin korttelissa. Alueen keskeisen rakennetun ympäristön muodostavat lisäksi Pyynikintorin itäreunaan rajautuva Tammerkonnun kortteli, eteläreunaan sijoittuva Tampereen Lyseon ja Tampereen konservatorion muodostama oppilai-

tosten kortteli sekä Heinätorin pohjoispuolella sijaitseva Veljeslinnan kortteli.

Pyynikintorin alue oli 1700-luvun lopussa Tammerkosken kylän talojen niitty- ja metsämaata. Kaupungin ensimmäisessä asemakartassa v. 1779 Pyynikin alue oli edelleen metsäistä. 1800-luvulla tulevan toriaukean kohdalle muodostui markkinapaikka Plassi, jossa pidettiin kausimarkkinoita ja myytiin mm. hevosia. Viereisellä Heinätorilla myytiin heiniä ja halkoja sekä sikoja ja kanoja. Plassin alue tunnettiin myös Hevostorina. Alue oli tuolloin vielä laaja ja avoin, ruohopintainen aukio, joka oli kaupungin läntinen päätepiste.

Kuva 4. Näkymä tulevan Pyynikintorin yli keskustan suuntaan (Richard Thulé ajoitus v. 1890-99, museoiden arkistot).

Alueen ensimmäinen asemakaava vahvistui v. 1897. Kaupunginarkkitehti Lambert Pettersonin laatimassa kaavassa nykyisen Pyynikintorin kohdalle oli merkitty suuri toriaukio, joka oli nimetty Aleksanterintoriksi.

Pyynikintorin suunnittelusta järjestettiin asemakaavakilpailu v. 1903. Sen voittajan Lars Sonckin laatima asemakaavaehdotus vahvistettiin v. 1908. Asemakaava perustui vapaamuotoisempaan jäsentelyyn kuin edeltävän aikakauden tiukkapiirteiset ruutukaavat. Kaavassa tori oli keskeinen osa kaupunkirakennetta, mutta mittasuhteiltaan hieman pienempi kuin aiemmassa kaavassa. Kaavan mukainen rakentaminen käynnistyi torin länsipuolelta Pyynikinrinteen pientaloista.

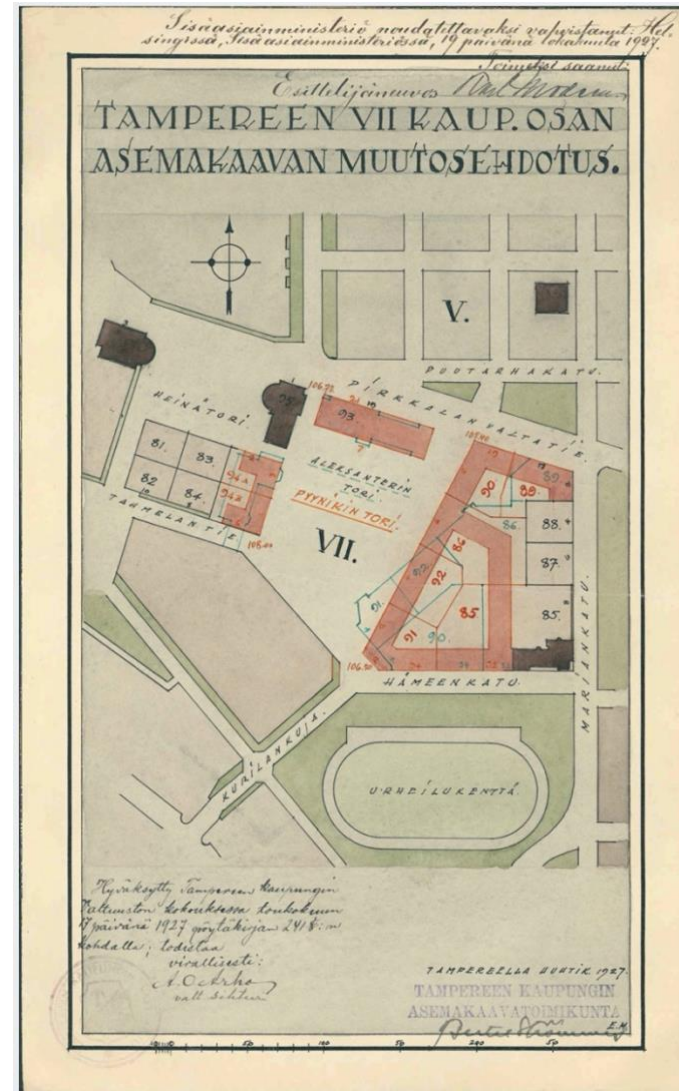

Kuva 5. Markkinat hevostorilla, taustalla viljamakasiini eli nykyinen taidemuseo (Ajoitus v. 1890-99, Vapriikin kuva-arkisto).

Asemaakaavaa muokattiin v. 1921 kaupunginarkkitehti Bertel Strömmerin toimesta. Tästä asemakaavasta jäi suurin osa toteutumatta. Sen sijaan Strömmerin v. 1927 laatima asemakaava antoi Pyylikintorille sen nykyisen nimen ja muodon. Länsi- ja itäsivustoille oli varattu kuusikerroksisten asuinkerrostalojen korttelit, joista itäpuoli muodosti laajemman umpi-korttelirakenteen. Asuinkerrostalojen ilme noudatti 1920-luvun klassis-mia. Veikko Kallion suunnittelema Pyylikintori 1 valmistui v. 1928. Torin eteläreunalle rakennettiin v. 1935 Tampereen reaalilyseo ja sen viereen Teuvo Viitasen kaupungin arkkitehtiosastolla suunnittelema Tampereen konservatorio v. 1974. Heinätorin itäreunaan ja Pyylikintorin länsi-kulmaan sijoittunut Lambert Pettersonin suunnittelema vaakahuone val-mistui v. 1914 ja se on nykyisin asemakaavalla suojeltu.

Vaakahuonetta on laajennettu 2000-luvulla nykyiseen muotoonsa. Torin pohjoisreunalle nousi Bertel Strömmerin suunnittelema klassistinen huol-toasema v. 1929. Huoltoasema purettiin v. 2000. Torin pohjoislaidan kau-punkikuvaa on sen jälkeen muokannut raitiotien ja sen pysäkkien raken-taminen v. 2023. Raitiotien pohjoispuolelle suunnitellun Tampereen tai-demuseon alueen asemakaavaehdotus hyväksyttiin yhdyskuntalautakun-nassa toukokuussa 2024. Taidemuseon tontille on suunniteltu uudisraken-nusta suunnittelukilpailun pohjalta.

(Kaavahistorian lähde: Pyylikintorin ympäristön rakennetun kulttuuriympäristön inventointi 2016, Anna Lyyra-Seppänen, Pirkanmaan maakuntamuseo).

Kuva 6. Bertel Strömmerin laatima päivitetty asemakaava v. 1927.

Kuva 7. Pyynikintori näkymä pohjoisen suunnasta v. 1933 (Eero Troberg, Vapriikin kuva-arkisto).

Kuva 8. Pyynikintori Heinätorin suuntaan v. 1936 (E.M.Staf, Vapriikin kuva-arkisto)

Arkkitehti Yrjö Lindegrén

(13.08.1900, Tampere - 12.11.1952, Helsinki)

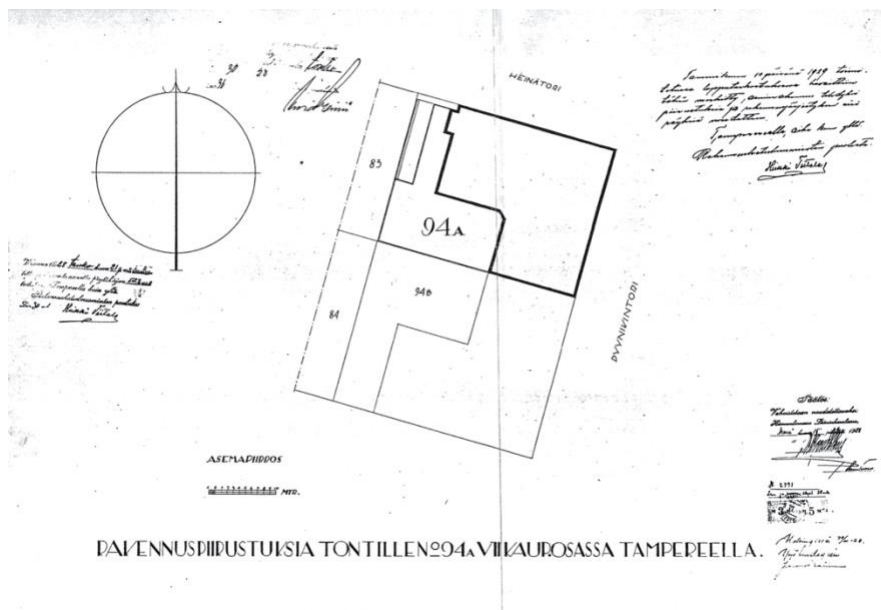
Yrjö Lorenzo Lindegrén kirjoitti ylioppilaaksi v. 1920 ja valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta v. 1925. Hänellä oli oma toimisto Helsingissä vuodesta 1925 lähtien. Lindegrén toimi Arkkitehti-lehden päätoimittajana vuosina 1937-40. Vuonna 1937 hän voitti Pariisin maailmannäytelyssä arkkitehtuurin Grand Prix -palkinnon ja v. 1948 Lontoon olympialaisten taidekilpailun arkkitehtuurin kultamitalin. Vuonna 1952 Lindegrénille myönnettiin professorin arvonimi. Lindegrénin tuotanto on varsin monipuolinen. Hän suunnitteli tyyppipiirustuksia maaseudun asuintaloiksi ja kouluiksi, urheilurakennuksia, hautamuistomerkkejä ja asemakaavoja. Hän osallistui menestyksekkäästi lukuisiin arkkitehtuurikilpailuihin. Lindegrénin päätyö yhdessä Toivo Jäntin kanssa on Helsingin Olympiastadion, joka on yksi merkittävimmistä funktiorakennuksista Suomessa. Hän suunnitteli myös Helsingin kaupungin vuokratalon ns. ”Käärmetalon” Käpylään sekä Vaalijalan vajaamielishoitolan Pieksämäelle. Lindegrénin arkkitehtuurille oli ominaista askeettinen muotokieli ja moderni arkkitehtuuriajattelu. 1940-luvun puolivälissä Lindegrénillä oli yhteinen toimisto Alvar Aallon ja Viljo Revellin kanssa. He tekivät useita yhdyskuntasuunnitelmia sodanjälkeiseen Suomeen. Jaakko Tähtinen työskenteli opiskelijana Lindegrénin toimistossa ja oli mukana Pyynikintori 3:n suunnittelussa. Lindegrén itse asui lyhyen aikaa vuokralla yhtiössä.

(Lähde ja valokuva: Arkkitehtuurimuseo)

Rakentamishistoria ja alkuperäiset suunnitelmat

Vuoteen 1981 asti Asunto O.Y. Pyynikintori 3 -nimellä toiminut yhtiö rakennutti kaupungin vuokratontille asuinkerrostalon, joka valmistui v. 1928. Nykyisin yhtiö tunnetaan nimellä Asunto Oy Pyynikintori 3. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Yrjö Lindegrén yhdessä toimistossaan työskennelleen nuoren Jaakko Tähtisen kanssa. Rakennus rakennettiin samana vuonna toteutetun Veikko Kallion suunnitteleman asuinkerrostalon kanssa kiinni siten että ne muodostivat yhtenäisen korttelin osan Pyynikintorin länsi- ja Heinätorin eteläpuolelle. Rakennuksen toteuttajana oli rakennusliike Tähtinen & Sola Oy.

Kuva 10. Alkuperäinen asemapiirustus (Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto).

Maistraatille jätetyssä hakemuksessa kuvataan rakennusta *kuusikerroksiseksi asuinrakennukseksi, joka sisälsi kellarikerroksessa pannuhuoneen polttoainevarastoineen, viisi suurempaa varastoa, pesutuvan ja talouskellareita sekä pihan alla autotallin. Ensimmäisessä kerroksessa viisi myymälää, neljä asuinhuonetta, kolme keittiötä, kaksi kylpyhuonetta, eteistä, käytäviä ja mukavuuksia. Toisesta kerroksesta alkaen kuudenteen kerrokseen kussakin 13 asuinhuonetta, joista kahdessa alkovi, kuusi keittiötä, eteistä, viisi kylpyhuonetta, yksi palvelijanhuone sekä mukavuudet.*

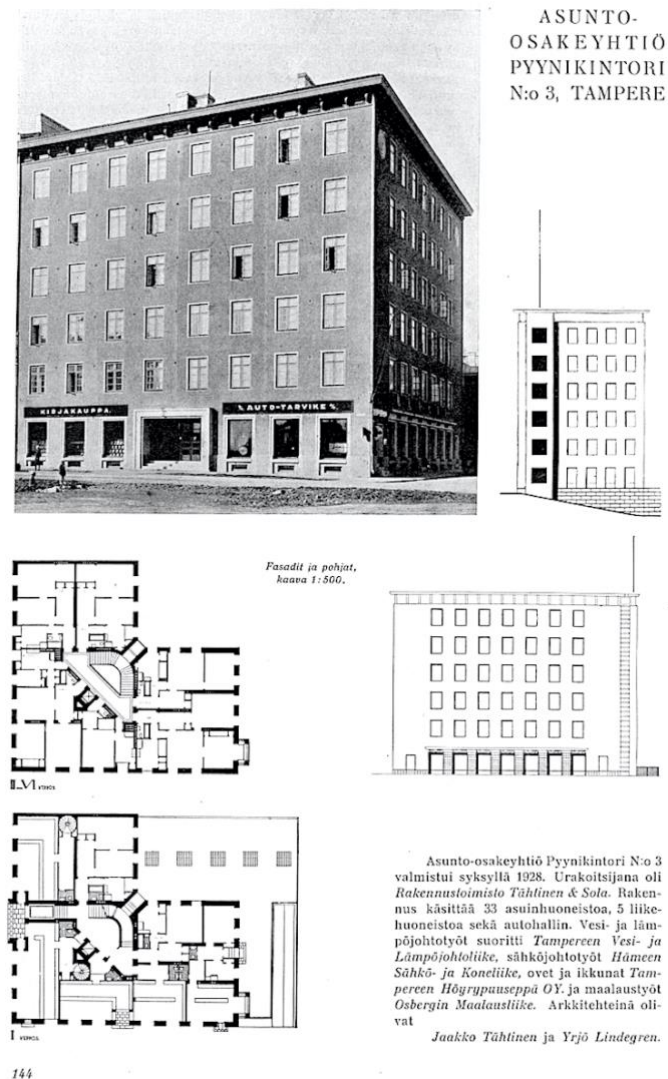
Rakennuksen välipohjat toteutettiin betonirakenteisena kotelolaattapalkistona. Kantava pystyrunko ja ulkoseinät olivat massiivitiiltä. Julkisivut rapattiin ja maalattiin kalkkimaalilla. Sokkelit olivat graniittipintaisia ja vesikatto maalattua peltiä. Ikkunat olivat peittomaalattuja moniruutuisia puuikkunoita ja ulko-ovet kuultokäsiteltyjä puuovia. Huoneistojen väliseinät tehtiin mahdollisesti savitiiliharkosta.

Rakennuksen keskelle sijoittui ovaalinmuotoinen avoin porrashuone ja hissi. Porrashuoneesta oli yhteydet asuntojen lisäksi tuuletusparvekkeille, kellarin ja ullakolle. Ensimmäisessä kerroksessa oli yhteensä viisi liiketilaa, joista kolme sijoittui Heinätorin puoleiselle sivustalle ja kaksi Pyynikintorin puolelle. Lisäksi kerroksessa oli kolme sisäpihalle avautuvaa asuntoa. Toisesta kerroksesta kuudenteen asti kerrosten pohjakaaviot olivat identtisiä. Jokaisessa kerroksessa oli yhteensä kuusi asuinhuoneistoa, yhden, kahden ja kolmen huoneen sekä keittiön ja hallin huoneistoja. Yhdessä asunnossa oli myös palvelijanhuone. Asunnoissa oli wc-tilojen yhteydessä kylpyammeet.

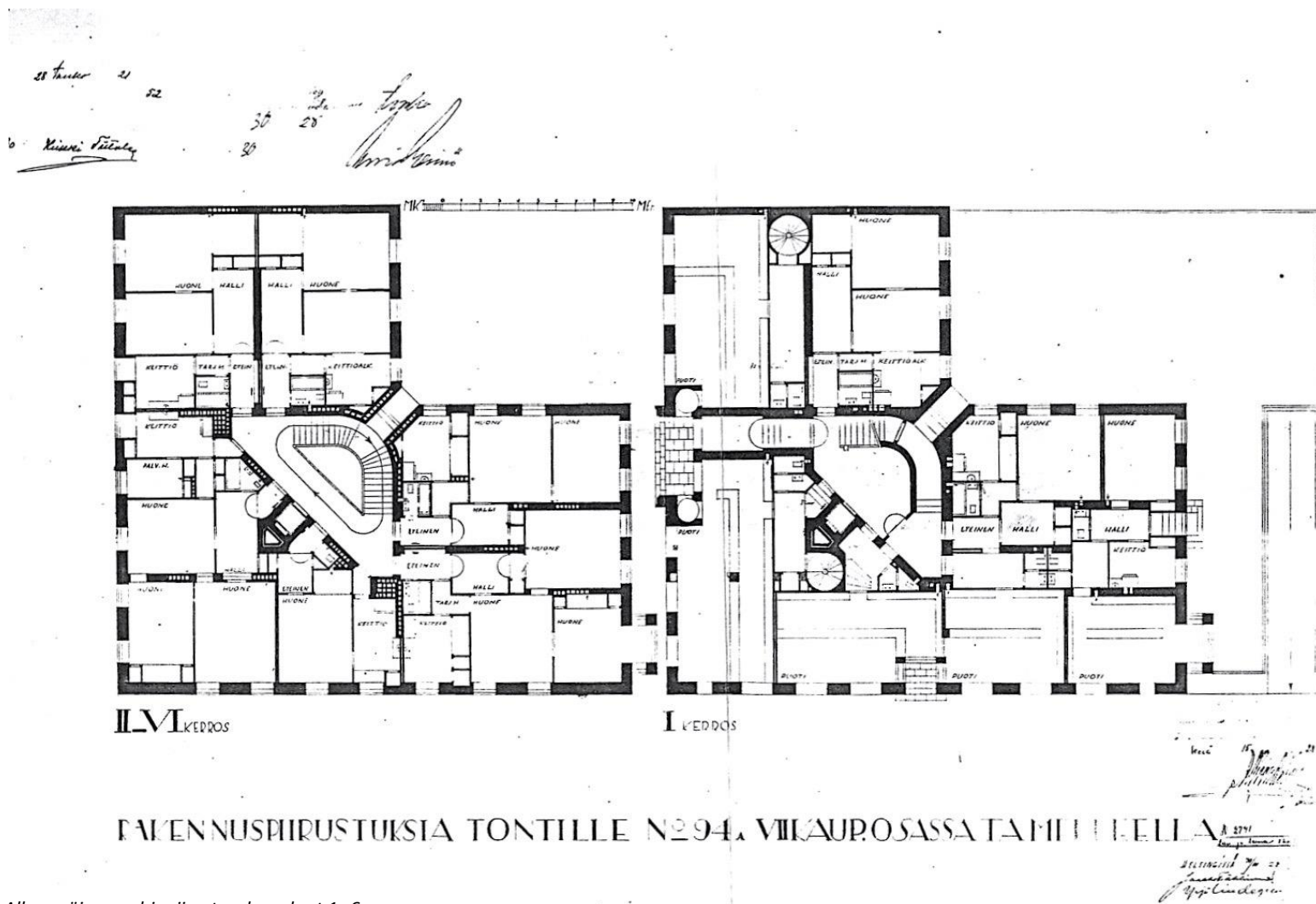
Porrashuoneen tasanteiden ja portaiden pintamateriaaleina oli mosaiikki-betoni ja ullakon tasolla betoni. Kerros- ja välitasanteet sekä porrasaskelmat olivat ilmeeltään yhtenäistä mosaiikkibetonia. Seinät ja sisäkatto olivat rapattuja ja maalattuja. Katonrajassa oli yksinkertainen koristelistä. Huoneisto-ovet olivat maalattuja puupeiliovia ja ullakon tasolla metalliovia. Hissi oli aikakaudelle tyypillinen verkkoseinällä varustettu veräjähissi, jonka korin sisäpinnat oli kuultokäsiteltyä puuta. Portaiden kaiteet olivat maalattua terästä ja käsijohde puuta. Kaiteen suojaosana oli toistuva koristeosa klassismin henkeen. Porrashuoneen koristelu oli selkeää ja yksinkertaista, niukoilla ja tyylikkäällä yksityiskohdilla toteuttu. Porrashuone oli yleisilmeeltään vaikuttava.

Asuinhuoneistojen alkuperäisistä materiaaleista ei ole tarkkaa käsitystä, mutta todennäköisesti käytettiin tyyliuunnalle ja aikakaudelle tyypillisiä ratkaisuja. 1920-luvun kaupunkikerrostaloissa esim. lattiat olivat usein peittomaalattua puuta, hienoimmissa parkettia. Seinäpinnat olivat tapetoituja pienikuvioisilla tapeteilla ja katot maalattuja. Seinien ja kattojen sävyt olivat yleensä vaaleita, mutta esim. 1920-luvun puolivälin jälkeen yleistyi Art deco -tyylin vaikutuksesta väriltään ja kuvioinniltaan voimakkaampien tapettien käyttäminen. Näitä käytettiin yleensä pienemmissä pinnoissa. Klassismin sisustusratkaisut olivat yleensä huomattavasti eleettömämpiä kuin edeltävän kansallisromantiikan ja sitä aiempien tyylien koristeelliset vastaavat.

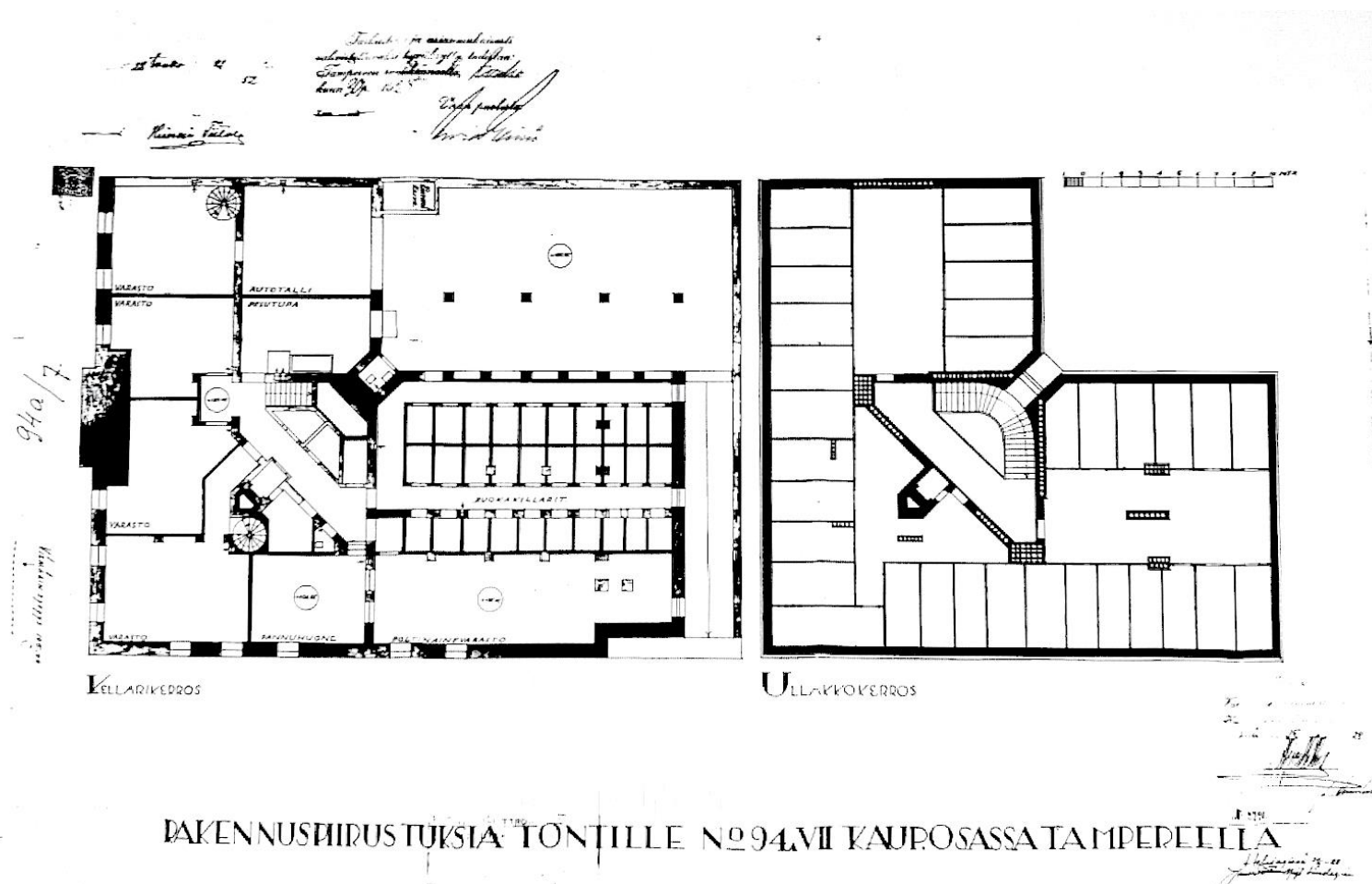
Kellarikerroksessa sijaitsivat liikehuoneistojen varastot, joista kahteen oli sisäinen porrashyhteys suoraan 1.kerroksen tiloista. Lisäksi kellarissa oli asuntojen ruokakellarit, pannuhuone ja polttoainevarasto sekä pesutupa. Rakennuksen keskuslämmityksen lämmönlähteenä oli alunperin kivihiili- ja puu. Pihakannen alle toteutettiin autohalli, jonne johti ajoluiska Heinätorin puolelta. Ullakkokerroksessa oli asuntojen irtaimistovarastot

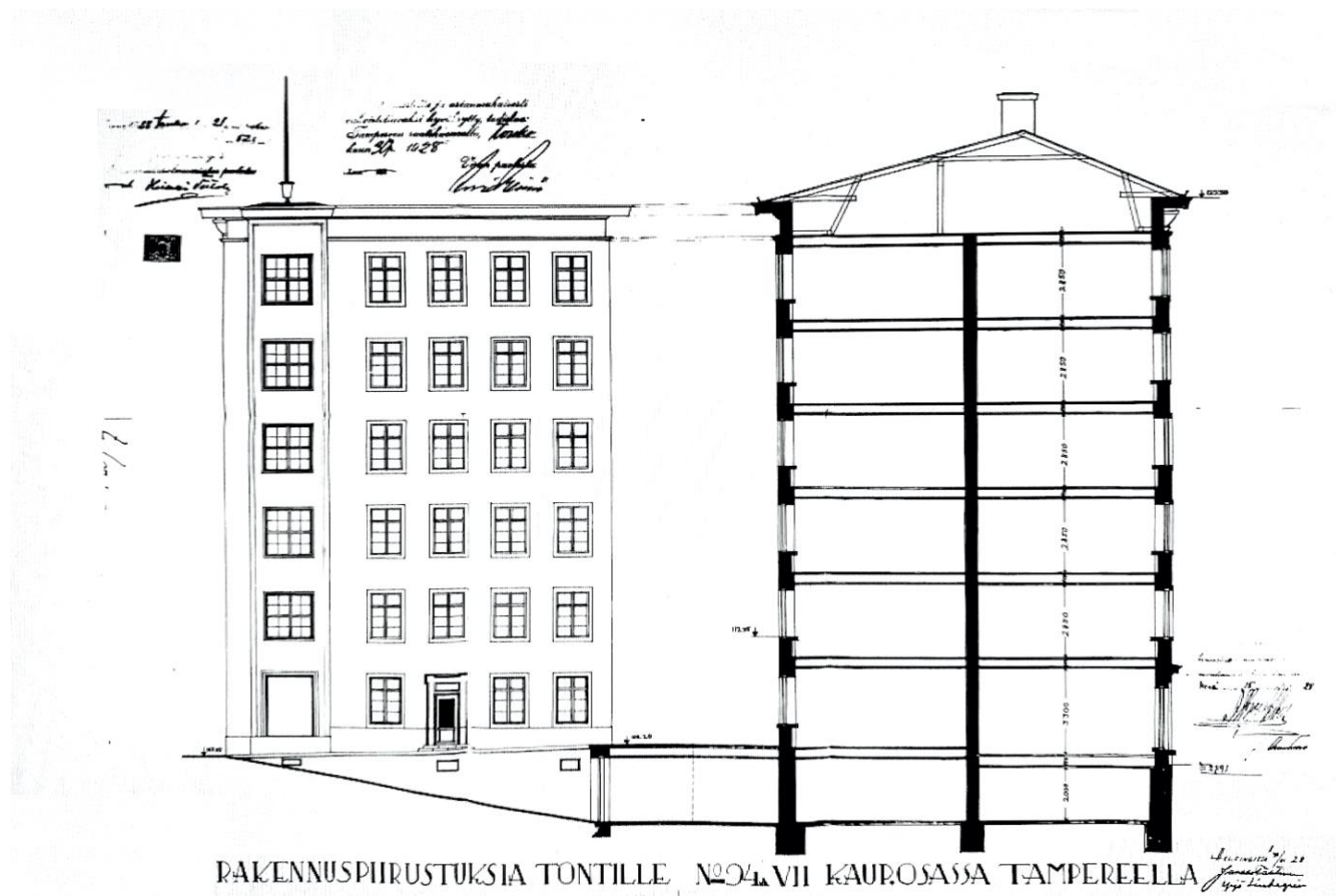
Kuva 11. Kohteen esittely Arkitekten -lehdessä 1.9.1929 (Kansallisarkisto).

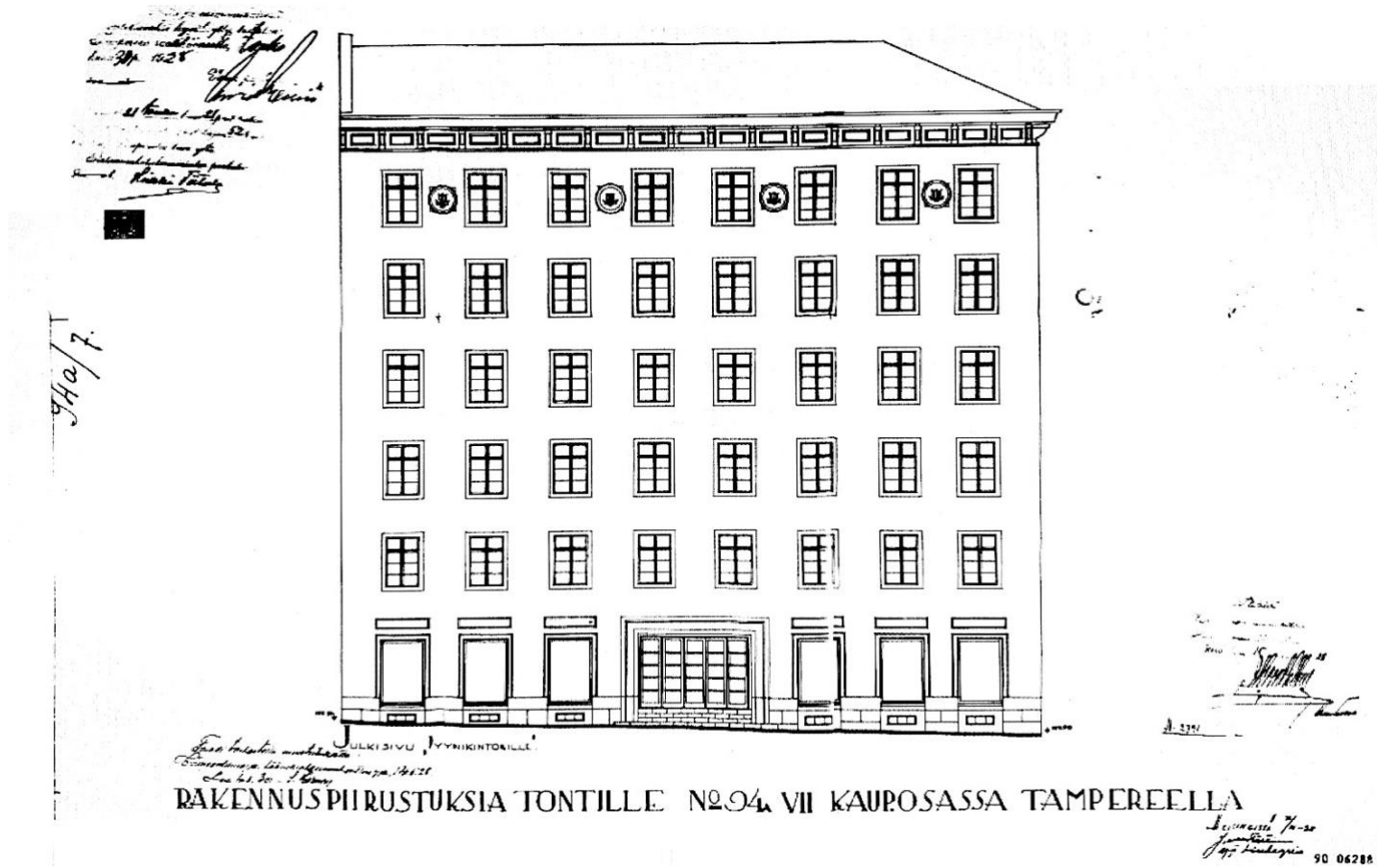
Kuva 12. Alkuperäinen pohjapiirustus, kerrokset 1.-6.
 (Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto).

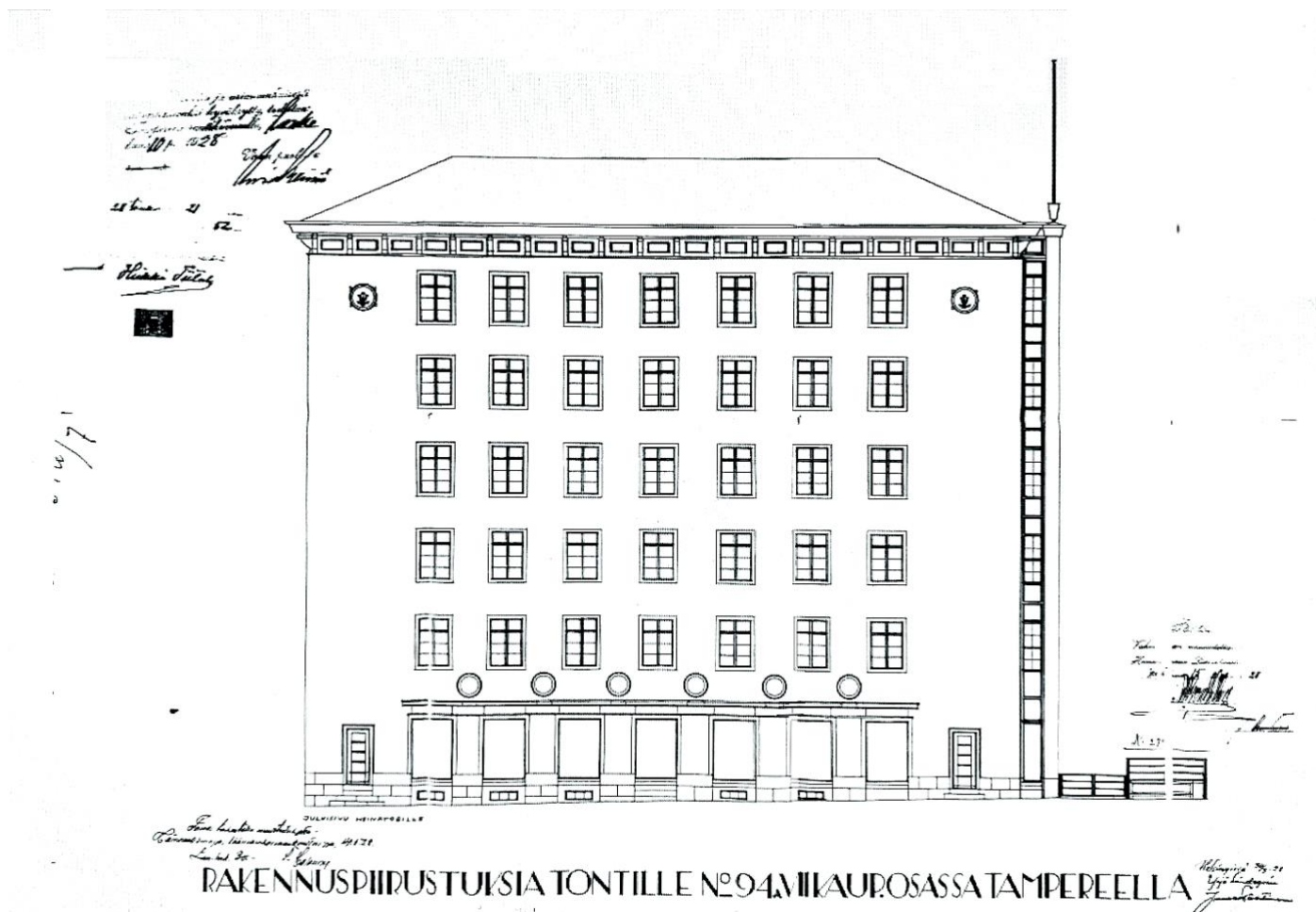
Kuva 13. Alkuperäinen pohjapiirustus, kellari- ja ullakkokerrokset.
 (Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto).

Kuva 14. Alkuperäinen julkisivu länteen sisäpihalle ja leikkaus
(Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto).

Kuva 15. Alkuperäinen julkisivu itään Pyyrikintorille.
(Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto).

Kuva 16. Alkuperäinen julkisivu pohjoiseen Heinätorille.
 (Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto).

5. Rakennuksen muutosvaiheet

Rakennuksessa on tehty jonkin verran muutoksia sen valmistumisen jälkeen. Osa niistä on luonteeltaan palauttavia, osa teknisiä muutoksia ja osa huoneistomuutoksia. Tilajärjestelyjen kannalta suurimmat muutokset on tehty 1.kerroksessa ja kellarikerroksessa. Rakennukseen on hahmoteltu myös ullakkoasuntoja, joita ei ole toistaiseksi toteutettu. Rakennus selvisi sodanaikaisesta pommituksesta, jossa naapuritalo Pyynikintori 1 vaurioitui ylimmistä kerroksistaan.

Rakennushistorian kannalta merkittävimmät muutokset on v. 1959 tehty ikkunamuutos, jolloin vanhat moniruutuiset ikkunat vaihdettiin jaottomiksi ja rakennuksen ulkoilme muuttui oleellisesti. Yhtenä muutosperusteena oli ikkunoiden puhtaanapidon helpottaminen. Muutoksella oli myös kaupunkikuvallista merkitystä, kun Pyynikintorin rakennetun ympäristön klassistiseen kivitalomaisemaan syntyi yhtenäisestä tyylistä poikkeava yksilö. Myös yhtä merkittävänä voi pitää ikkunajakojen palauttamista alkuperäisen suuntaan v. 2000 julkisivukorjauksen yhteydessä. Ikkunat uusittiin jaoltaan kuusiruutuisiksi kun alkuperäiset olivat kahdeksanruutuisia. Rakennuksen ilme kuitenkin palautui hengeltään alkuperäisen kaltaiseksi. Myös porrashuoneen sisäilme palautettiin samana vuonna väriselvityksen pohjalta.

Ensimmäisen kerroksen liiketiloissa tehdyt muutokset, liikehuoneistojen yhdistäminen ja kellariyhteyksien poistaminen sekä uusien tekeminen ovat suurimpia toteutettuja tilamuutoksia. Länsisiiven kahden liiketilan yhteydet sisäpihan asuntoihin on poistettu. Kellariin on toteutettu saunaosasto ja ulkoiluvälinevarasto. Yhtiön saunaosasto rakennettiin kellariin v. 1956. Lämmitysmuodon vaihtuessa ensin hiili- ja puulämmityksestä öljylämmitykseen ja lopuksi kaukolämpöön vanhaa polttoainevarastoa ja

pannuhuonetta ei enää tarvittu alkuperäisessä käytössään. Alkuperäisten talouskellarien ja öljysäiliöhuoneen paikalle on tehty ulkoiluvälinevarasto ajoluiskan uusimisen yhteydessä v. 1988. Julkisivukunnostuksen lisäksi viimeisin laajempi tekninen muutos on tehty v. 1998, jolloin toteutettiin vesi- ja viemärijohtosaneeraus. Vanha autohalli on muutettu vuokratilaksi eikä ole enää alkuperäisessä käytössä.

Ensimmäisen kerroksen asuntoon A2 on liitetty alapuolinen kellaritila uudella sisäportaalla, jolloin kellariin on toteutettu harrastetilaa. Toisen kerroksen asunnossa A5 on yhdistetty keittiö ja palvelijahuone v. 1979. Lisäksi asunnossa A25 on tehty märkätilan laajennus /huonejärjestelyjen muutostyö kevyitä väliseiniä poistamalla.

Kuva 17. Pohjoisjulkisivu ennen ikkunajakojen palauttamista (Valomainoksen luvitus /Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkistokuva v. 1981).

Muutosvaiheiden yhteenveto

Muutosvaiheiden yhteenveto rakennusvalvonnan ja yhtiön arkistoaineistot, keskeiset muutokset ja niiden toteutuminen.

1929	Rakennuksen valmistuminen (arkkitehdit Yrjö Lindegrén ja Jaakko Tähtinen)	2000	Rakennuksen ikkunat palautetaan alkuperäisen suuntaan ja julkisivukunnostus (arkkitehti Lasse Kosunen), porrashuoneen alkuperäinen sisäväritys palautetaan alkuperäiseen suuntaan.
1956	Tilamuutos, saunaosaston rakentaminen kellariin (insinööri Arvi Holopainen)		
1959	Alkuperäiset ikkunat vaihdettu jaottomiin (aineistoa ei rakennusvalvonnan tai yhtiön arkistossa)	2011	Tilajaon muutostyö, asuntoon A2 liitetty kellarin varastotilat asunnon aputiloiksi, kellaritilat yhdistetty sisäisellä portaalla 1.kerroksen asuinhuoneistoon A2 (RA Pirjo Badermann)
1978	Julkisivumuutos, valomainos pohjoisjulkisivulle (Tampereen Insinööritoimisto Oy)	2016	Kahden liiketilan välille lisätty yhteys ja kellarin porrasyhteys poistettu.
1979	Huoneistomuutos 2.kerroksen asunto A6 palvelijanhuone ja keittiö yhdistetty (arkkitehti Jere Maula)	2022	Tilajärjestelymuutos, asunnon A25 märkätilalaajennus, huonejärjestelyjen muutos (RA Pirjo Badermann)
1981	Julkisivumuutos, valomainoksen muutos pohjoisjulkisivulla (arkkitehti Antti Tähtinen)	2023	Tila-, rakenne- ja LVI-muutoksia asunnossa B33, virallistettu liiketilan muutos asunnoksi B33 (RI Eero Lehtinen)
1988	Väliseinämuutoksia kellari- ja 1.kerroksessa, ulkoiluvälinevarasto kellariin, autohallin luiskan ja tukimuurin uusiminen, 1.kerroksen liikehuoneistosta erotettu asunto (RA Ilkka Pyykkö)		
1998	Rakennuksen vesi- ja viemärijohtosaneeraus (LVI-suunnittelija Jukka Kaukonen)		

6. Rakennuksen nykytila

Asuntojen alkuperäinen tilajako on hyvin pitkälti säilynyt. Muutoksia on tehty vain muutamassa huoneistossa. Porrashuone on säilynyt alkuperäisessä muodossaan. Liiketilojen osalta kulmahuoneisto on toimistokäytössä ja siitä on avattu oviyhteys Heinätorin puoleiseen pieneen liikehuoneistoon. Muut liiketilat ovat tiloiltaan pääosin ennallaan. Suurimmat kerroskohtaiset muutokset on kellarin tiloissa, ullakon osalta muutoksia on hyvin vähän.

Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri on säilynyt varsinkin palauttavien toimenpiteiden jälkeen hyvin ja sitä on ylläpidetty laadukkaasti. Pintamateriaalit ja yksityiskohdat vastaavat varsin hyvin alkuperäisiä. Ulkoväriytyksestä ei ole tehty tutkimusta, jolloin värihistorian arviointi jää saatavilla olevien dokumenttien varaan. Näitä ovat pääosin arkistovalokuvat, joista pystyy päättämään vain sävyasteita ja väripintojen kontrasteja johtuen mustavalkoisista kuvista. Vuoden 1936 valokuvassa julkisivupinta on tumma, ikkunat tummia, mutta niiden listat vaaleita. Räystäään konsolit ja räystäään alapuoliset pinnat listaan asti julkisivupintaa tummemmat. Ikkunoiden ulkopinnat maalattiin 1920- ja 30-luvuilla tyypillisesti tumman ruskeilla tai punertavan ruskeilla sävyillä. Mahdollisesti jo 1940-luvun lopulla ja viimeistään 1950-luvun alussa seinäväri on muuttunut vaaleammaksi ja ikkunat maalattu valkoiseksi. Nykyinen julkisivuväriytyks on vuoden 2000 kunnostustyön mukainen.

Pääjulkisivujen listat ja medaljongit sekä räystääskonsolit ja niiden väliin sijoittuvat peilit on kunnostettu korjausten yhteydessä. Alkuperäisissä julkisivupiirustuksissa itäisivulle esitettyjä medaljonkeja ei ole alunperinkään toteutettu. Katujulkisivujen rapattu seinäpinta ja hienorapatut ikkunalistat

ovat 1920-luvun kivialoklassismille tyypillisiä ja arkistoaineistojen perusteella vastaavat rakennusajankohdan tilannetta. Ajankohdan tapaan sisäpihajulkisivut on jätetty arkipörmiksi ja niiden niukka koristelu sekä ohutrappaus ovat olleet yleinen toteutustapa. Vesikatto on maalattua peltiä kuten rakentamisajankohdasta. Kadun puolella ulko-ovet ja näyteikkunat ovat alkuperäisiä ja kunnossapidettyjä yhtä liiketilan uusittua ovea lukuunottamatta. Sisäpihan puolella porrashuoneen alaovi on jossain vaiheessa uusittu jugendtyyliseksi, mutta parvekeovet ja yläikkunat ovat alkuperäisiä ja niiden sävy todennäköisesti lähempänä ensimmäistä tummanruskeaa väritystä.

Pääjulkisivujen graniittijalusta ja sisäänkäyntien portaat ovat alkuperäisiä tai niitä on kunnostettu vastaavalla tavalla ja vastaavin materiaalein. Tuuletusparvekkeiden kaiteet ja luiskan kaiteet ovat alkuperäisiä, portti on toteutettu myöhemmin. Autohallin ovi on uusittu ja sen viereen on puhkaistu oviyhteys uuteen ulkoiluvälinevarastoon. Samalla luiskan seinään on asennettu uusi ikkuna. Pihalle on rakennettu jossain vaiheessa kevytrakenteinen jätekatos. Sisäpihan pintamateriaalina on asfaltti. Se ja kivijalan juuren pellitykset kertovat mahdollisista kosteudenhallinan haasteista. Sisäpihan puolella sokkeli on mahdollisesti maalattu silikonihartsimaalilla tai vastaavalla paksun kalvon muodostavalla pintakäsittelyaineella jälkeinpäin.

Sisätilojen osalta porrashuone on kunnostettu mahdollisimman alkuperäiseen asuunsa ja se on pinnoiltaan hyvässä kunnossa. Varsinaista värihistorian tutkimusta ei ole kuitenkaan tehty. Kaikki materiaalit ja rakennusosat ovat joko alkuperäisiä tai kunnostettu alkuperäistä vastaavilla. Vanhat huoneistojen, kellariin ja ullakolle johtavat ovet ovat säilyneet. Niiden

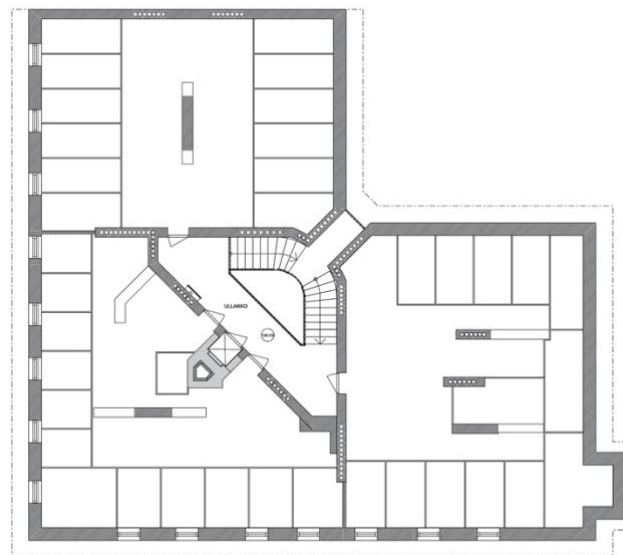
heloista myös suuri osa on alkuperäisiä. Portaiden ja tasanteiden mosaiikkibetonipinnat ja ylimmän kerrostasanteen betonilattia ovat vanhoja samoin portaan kaiteet kokonaisuutena säilyneet. Porrashuoneessa on edelleen myös alkuperäinen veräjähissi sekä valaisimet. Hissikorin lakatut puupinnat ja yksityiskohdat kattovalaisin mukaan lukien ovat niinkään säilyneet.

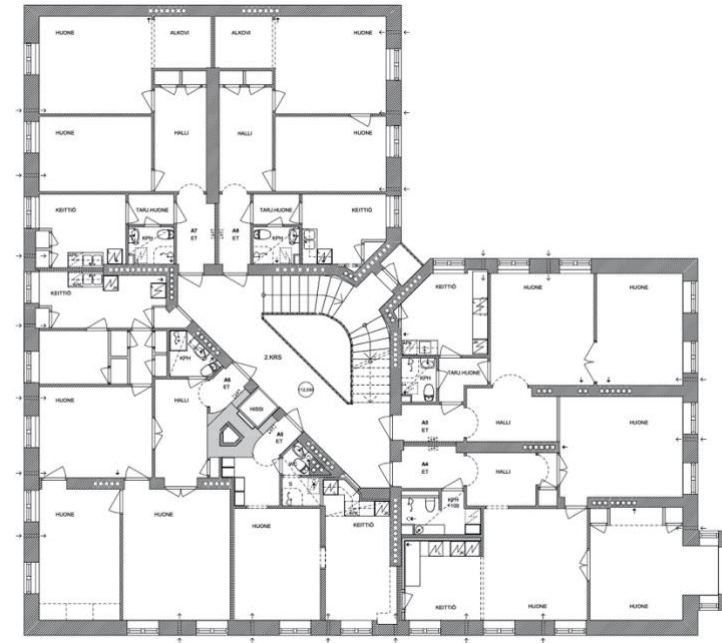
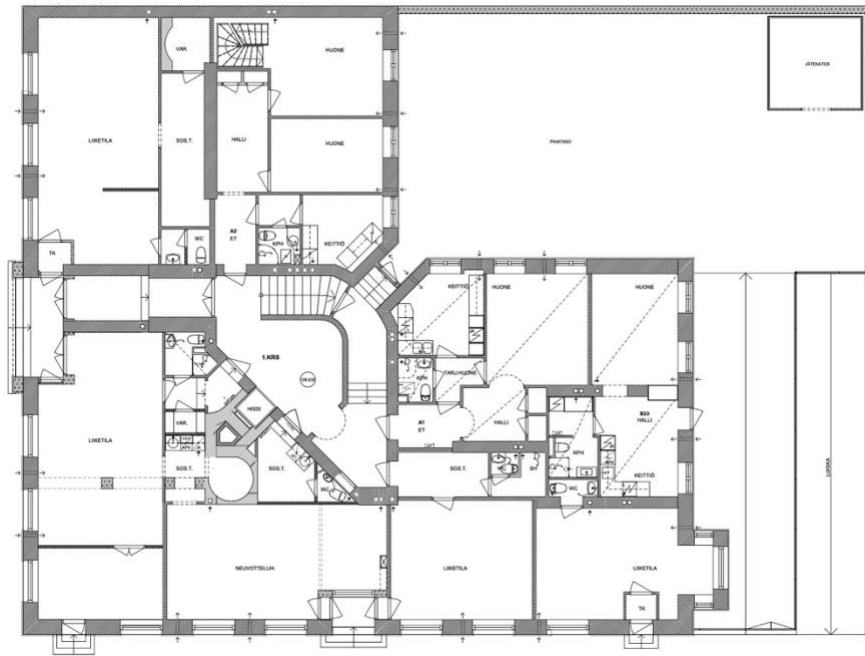
Asuinhuoneistoissa on todennäköisesti tehty ajan kuluessa useita muutoksia sisäpinnoille ja pintamateriaaleille, mutta selvityksen yhteydessä ei ole käyty läpi kaikkia asuntoja. Liiketiloista kulmahuoneiston toimistotilassa on säilynyt alkuperäistä liikehuoneiston lattiaaatoitusta Heinätorin puolella. Muuten niiden pintamateriaaleja on eri vaiheissa laajasti uudistettu. Vanhoja lämmityspattereita ja eri aikakausien sähkö- ja taloteknisiä asennuksia on jonkin verran säilynyt sekä asunnoissa että liiketiloissa. Kellarivarastojen ovet ovat alkuperäisiä puuovia.

Nykytilannepiirustukset

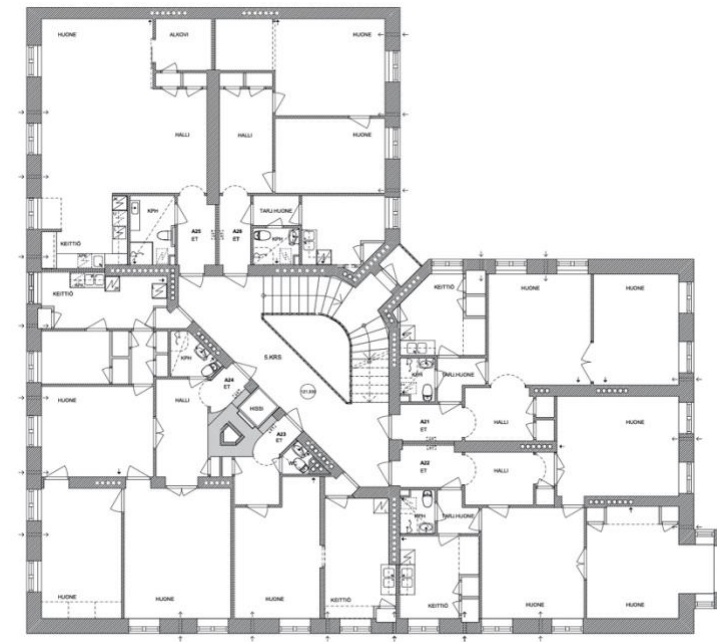
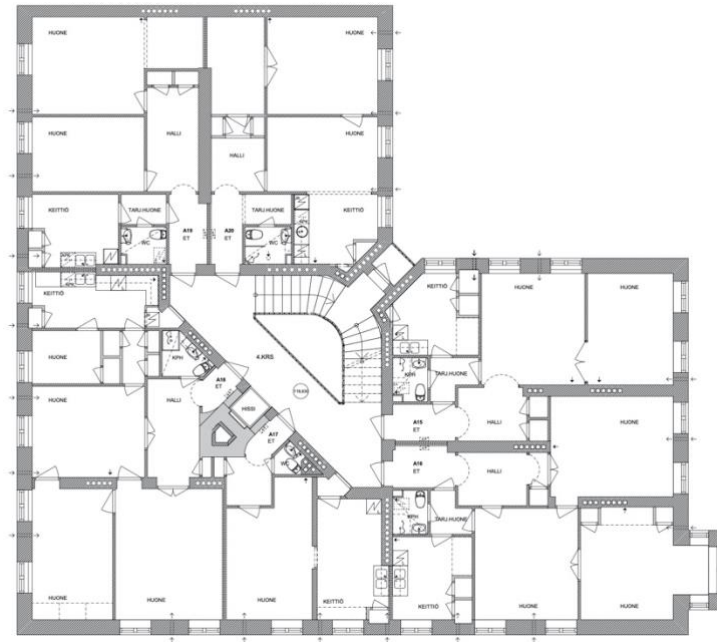
(Arkion Oy)

Kuvat 18. ja 19. Pohjapiirustukset kellarikerros ja ullakko.

Kuvat 20. ja 21. Pohjapiirustukset 1. ja 2.kerros.

Kuvat 22. ja 23. Pohjapiirustukset 3.- 4. ja 6 kerros sekä 5.kerros.

Nykytilanteen valokuvat

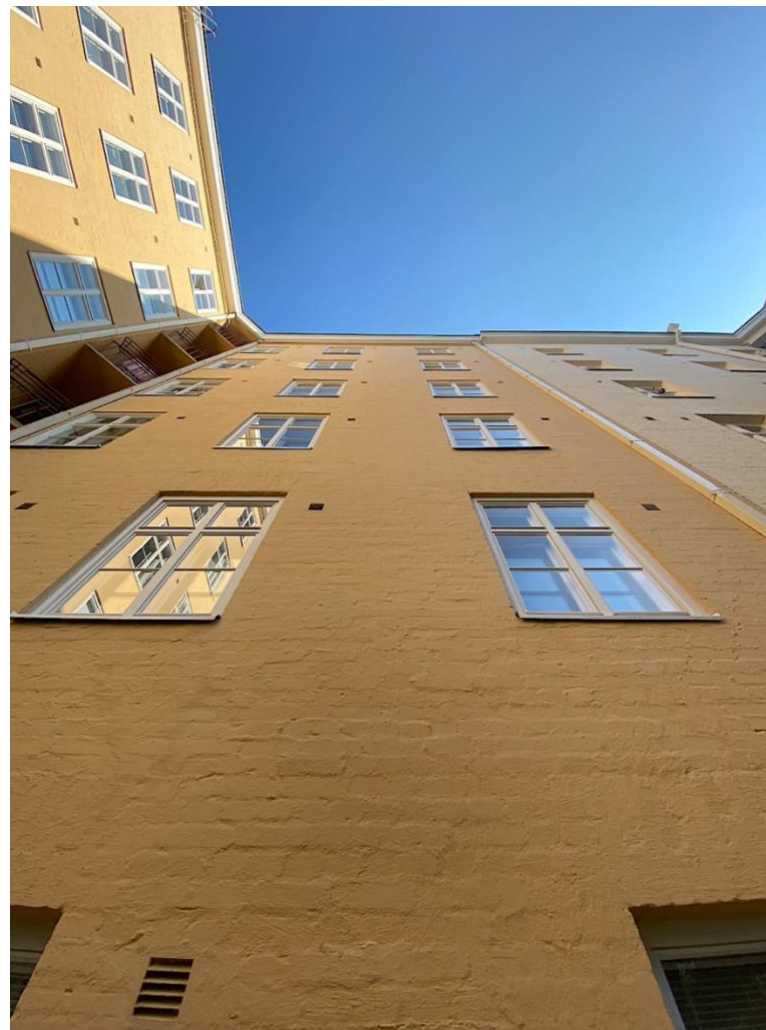
Kuvat 24. ja 25. Kaukonäkymä koillisen suunnasta ja katunäkymä.

Kuvat 26. ja 27. Katunäkymä koillisen suunnasta ja näkymä Heinätorilta.

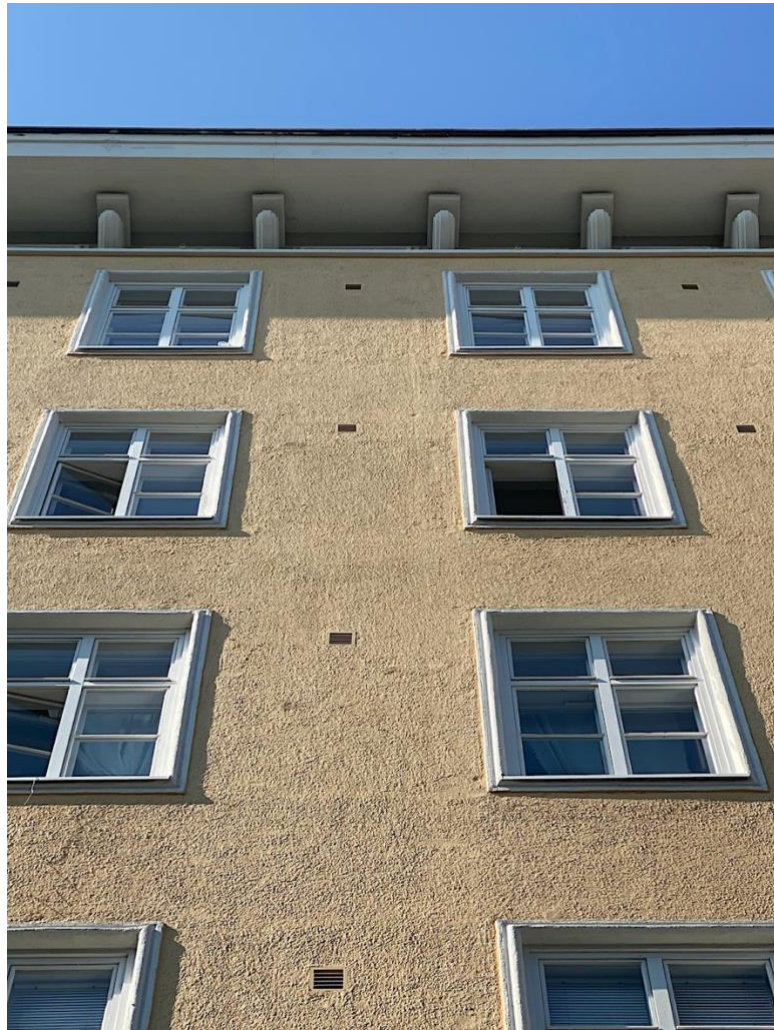
Kuvat 28. ja 29. Sisäpihanäkymiä.

Kuvat 30. ja 31. Sisäpihanäkymiä.

Kuvat 32. ja 33. Sisäpihalta Heinätorin suuntaan ja julkisivun yksityiskohtia.

Kuvat 35. ja 36. Julkisivun yksityiskohtia ja tuuletusparveke.

Kuvat 37. ja 38. Katutasonäkymä ja pääsisäänkäynti.

Kuvat 39. ja 40. Katutasonäkymä ja liiketilojen sisäänkäynnit.

Kuvat 41.-43. Yksityiskohtia /liiketilojen ulko-ovia.

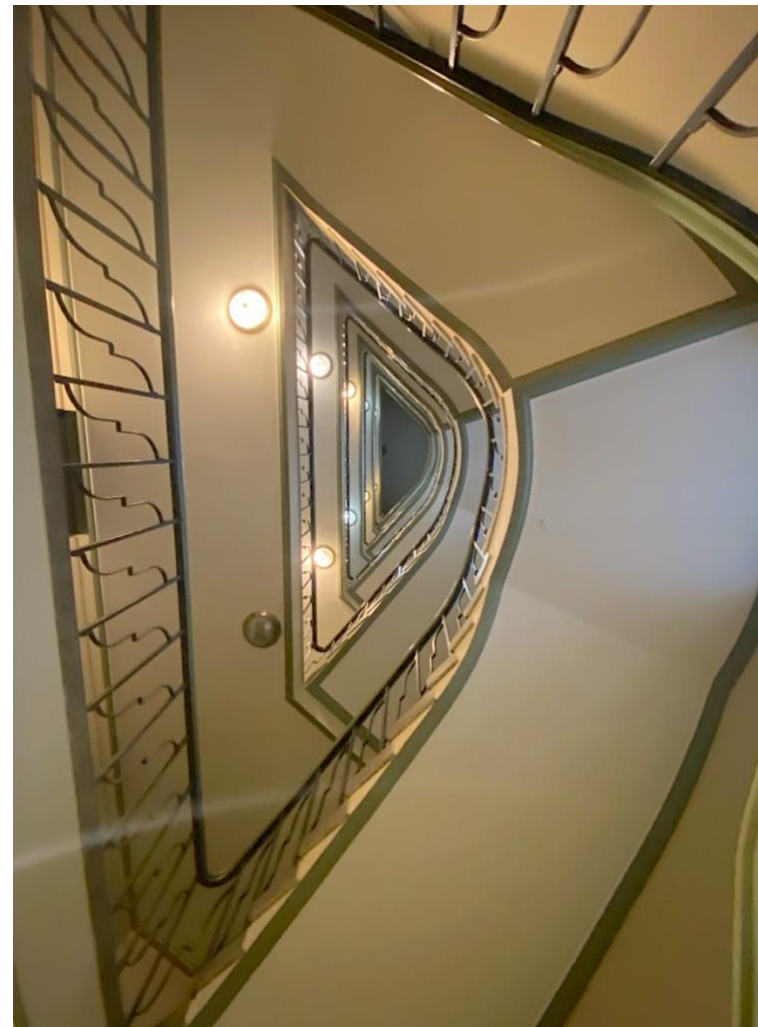
Kuvat 44.-46. Yksityiskohtia /asunnon ulko-ovi, porrashuoneen ulko-ovi ja asunnon ikkuna pihatasossa.

Kuvat 47.-48. Portti sisäpihalle sekä ajoluiska ja sisäpihanäkymä.

Kuvat 49.-50. Pääsisäänkäynti ja porrashuoneen alataso.

Kuvat 51.-52. Porrashuoneen alataso ja porraskuilu alhaalta.

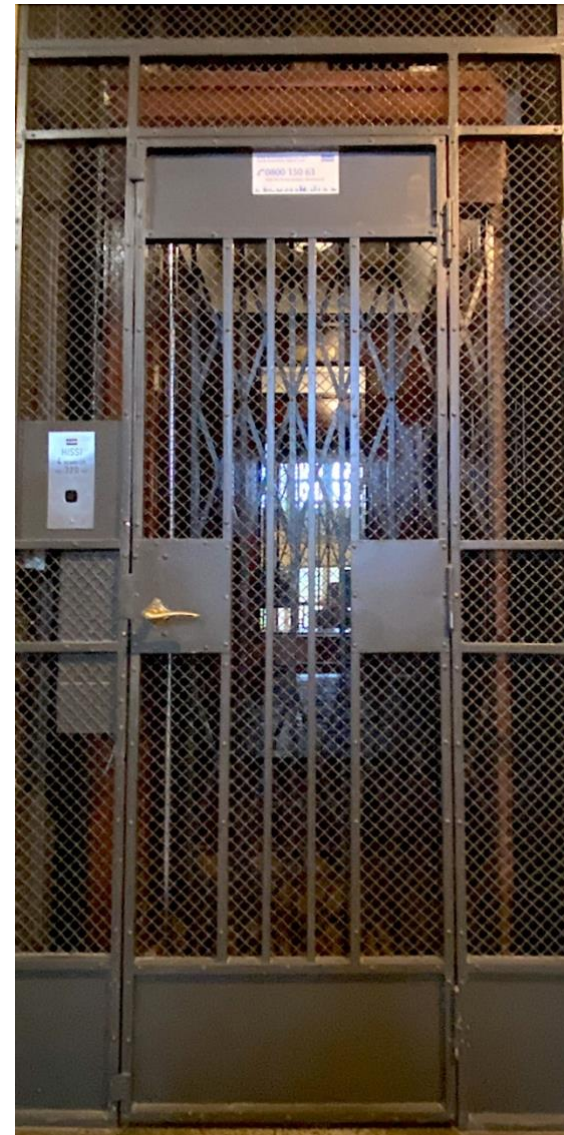

Kuvat 53.-54. Kerrostasanne ja alkuperäinen huoneisto-ovi.

Kuvat 55.-56. Alkuperäinen hissi yksityiskohtineen.

Kuvat 57.-58. Asuinhuoneisto.

Kuvat 59.-61. Toimiston neuvottelutila, liiketila ja vanhaa tekniikkaa.

Kuvat 62.-63. Vanhaa myymälän lattialaatoitusta ja lämmitystekniikkaa liiketilassa ja porrashuoneessa.

Kuvat 64.-65. Kellarin ovi porrashuoneessa ja kellarin portaat.

Kuvat 66.-67. Alkuperäisen kellarivaraston käytävää ja saunaosasto.

Kuvat 68.-70. Alkuperäiset ullakon, kellarin pesutuvan ja kellarivaraston ovet.

Kuvat 71. ja 72. Varastona toimiva kellarin autohalli ja ullakotilaa.

7. Arvot ja merkitys

Rakennus sijaitsee Pyynikintorin länsilaidalla Heinätorin korttelissa ja se liittyy läheiseen Pyynikinrinteen valtakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltuun rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY, Museovirasto). Pyynikintori muodostaa sekä rakennushistoriallisesti että kaupunkikuvallisesti merkittävän kokonaisuuden, jossa hallitsevana on 1920-luvun kivialoklassismia edustavat asuinkerrostalot sekä 1930- ja 1970-luvulla rakennettu opilaitosten ympäristö. Lisäksi Pirkankadun pohjoispuolella kaupunkikuvaan liittyy Tampereen taidemuseon alue ja Veljeslinnan asuinkerrostalo umpikortteleineen. Taidemuseon v. 1838 valmistunut empiretyylinen makasiinirakennus on ollut sijallaan jo varhaisen Hevostorin eli Plassin aikana. Kansallisromantiikkaa edustava ja suojeltu Vaakahuoneen rakennus on laajennusosastaan huolimatta edelleen rakennushistoriallisesti arvokas.

Pyynikintori 3 on rakennettu kiinni Pyynikintori 1:n rakennuksen kanssa ja ne muodostavat tasapainoisen ja yhtenäisen korttelinosan torin länsilaidalla. Molemmat edustavat 1920-luvun klassismia ja ovat säilyttäneet ulkoiset piirteensä hyvin. Pyynikintori 3 on olennainen osa torin yhtenäistä historiallista rakennettua ympäristöä. Rakennuksen julkisivuihin tehdyt muutokset ovat vähäisiä ja ulkoisen ilmeen palauttaminen v. 2000 lähemmäs alkuperäistä ovat entisestään vaikuttaneet rakennuksen arvon ja merkityksen säilymiseen.

Sisätiloissa erityinen arvo on rakennuksen porrashuoneella, jonka kunnostus on tehty vanhaa arvostaen. Se on tilallisesti ja muotokieleltään vaikuttava. Pinnoiltaan ja yksityiskohdiltaan säilynyt veräjähissi, vanhat kaikeet ja valaisimet sekä pintamateriaalit ovat osa arvokasta kokonaisuutta.

Liikehuoneistoissa on tehty muutoksia, mutta niillä ei ole ollut vaikutusta rakennuksen ulkoilmeeseen vaan alkuperäiset näyteikkunat ja ovet ovat yhtä uusittua sivuovea lukuunottamatta säilyneet. Tiloissa itsessään on jonkin verran alkuperäistä rakennushistoriaa luettavissa tilajaon ryhmitteilyn kautta. Liiketiloissa materiaaleja on säilynyt vain vähän, sen sijaan vanhaa talotekniikkaa on käytössä edelleen. Asuinhuoneistojen alkuperäinen tilajako on hyvin pitkälle säilynyt kaikissa kerroksissa ja tehdyt muutokset ovat olleet suhteellisen hienovaraisia. Kellarissa tehdyt toimenpiteet ovat osa rakennuksen historiallista kerrostumaa ja liittyvät pareminkin sekä tekniikan että toiminnan muuttuneisiin tarpeisiin.

Rakennuksen säilyneisyys, sen edustavuus osana Pyynikintorin ja Heinätorin korttelin arvokasta historiallista kaupunkiympäristöä ja 1920-luvun klassismia on merkittävä. Rakennus noudattaa hienosti aikakautensa asuinkerrostalon tyylillisiä piirteitä ja niiden säilyttäminen on tärkeää. Rakennus on sekä rakennushistoriallisesti että kaupunkikuvallisesti merkittävä.

8. Selvitystyössä käytetty arkistomateriaali

- Asunto Oy Pyynikintori 3, arkistoaineistot
- Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkistot
- Pirkanmaan maakuntamuseo Siiri-kuvapalvelu
- Museoiden Finna-hakupalvelu
- Kansikuva Museoviraston arkisto ajoitus 1950-luku

9. Lähteet

Vuosien Varrella, Asunto Oy Pyynikintori 3 1929-2009 historiiki, Timo Järveläinen

Henkilöhaastattelut, Timo Järveläinen, Pirjo Badermann

Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, Pirkanmaan liitto

Pyynikintorin ympäristön rakennetun kulttuuriympäristön inventointi 2016, Pirkanmaan maakuntamuseo

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, Tampereen kaupungin kaavoitusyksikkö

Arkkitehtuurimuseon kokoelmat /arkkitehdit /Yrjö Lindegrén

Ajan Henkeen, 1920-1930 -lukujen asuinkerrostalojen sisustus

Helsingissä, Viivi Salminen, Aalto-yliopisto Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu v. 2017

Tampereen kaupungin kaava-aineistot

*Talon asukas F.E.Sillanpää sisäänkäynnin edessä
v. 1929 (Lauri Kuusanmäki, museoiden kuva-arkistot)*

*Tampereella 6.11.2024
Mikko Suominen, arkkitehti SAFA*